

PAURURUS JUVENCUS L., DE STAALBLAUWE HOUTWESP

W. BEIJERINCK.

Tegen het eind van Augustus 1948 kreeg ik een wijfje van bovengenoemde, mij toen nog onbekende soort toegestuurd met de vraag, wat dit voor een schadelijk insect was. Het dier was gevangen in een nieuw gebouwd huisje te Westerbork in Drente. De bewoners werden avond na avond opgeschrikt door de grote zwartblauwe, metaalglanzende wespen, die met luid geraas in hun zitkamer rondzoemden. Er waren reeds verscheidene gevangen, afgemaakt en helaas weggegooid, maar telkens kwamen er nieuwe te voorschijn op de een of andere geheimzinnige wijze, — totdat men met verbazing en wanhoop ontdekte, dat de dieren zich een weg hadden gebaan door het nieuwe linoleumdek van de vloer. Dit bleek geperforeerd door ca 4 mm wijde ronde gaatjes. Zij huisden blijkbaar in de balken onder de vloer, want de aannemer, die het huis had gebouwd, wist er meer van te vertellen. Hij had het hout uit een dennenbos ¹⁾ bij het dorp voor die balken gebruikt. In zijn opslagplaats van dit hout had hij reeds eerder zo'n wesp gezien. Deze mededeling was merkwaardig, omdat wel wordt verondersteld, dat *Paururus juvencus*, de in ons land nogal zeldzame Staalblauwe houtwesp, uit geïmporteerd hout te voorschijn komt. Deze exemplaren zouden dus inlands zijn.

Van onze Nederlandse houtwespen zijn de bekendste: *Sirex gigas* L., de Grote dennenhoutwesp, *Paururus juvencus* L., *Xiphydria camelus* L., de Kameelhals-houtwesp ²⁾, en *Xiphydria dromedaris* F., waarvan eerstgenoemde de grootste afmetingen bereikt en een ware reus onder de vliesvleugelige insecten (Hymenoptera) is. Oudemans geeft in zijn bekende werk „De Nederlandsche Insecten” (1900), p. 736, als afmetingen voor het wijfje: 25—35 mm lang (zonder legboor), met een vleugelspanning tot bijna 70 mm. Schmiedeknecht en Hedicke (in Brohmer) beide: 12-40 mm lengte. Mijn grootste exemplaar uit Drente heeft 33 mm lengte (zonder legboor) en 60 mm vleugelspanning (zie afbeelding, links boven). Daarentegen bezit ik ook een klein wijfje, dat 24 mm lengte heeft met een vleugelspanning van 42 mm (gevangen te Santpoort). De mannetjes zijn kleiner en missen de legboor.

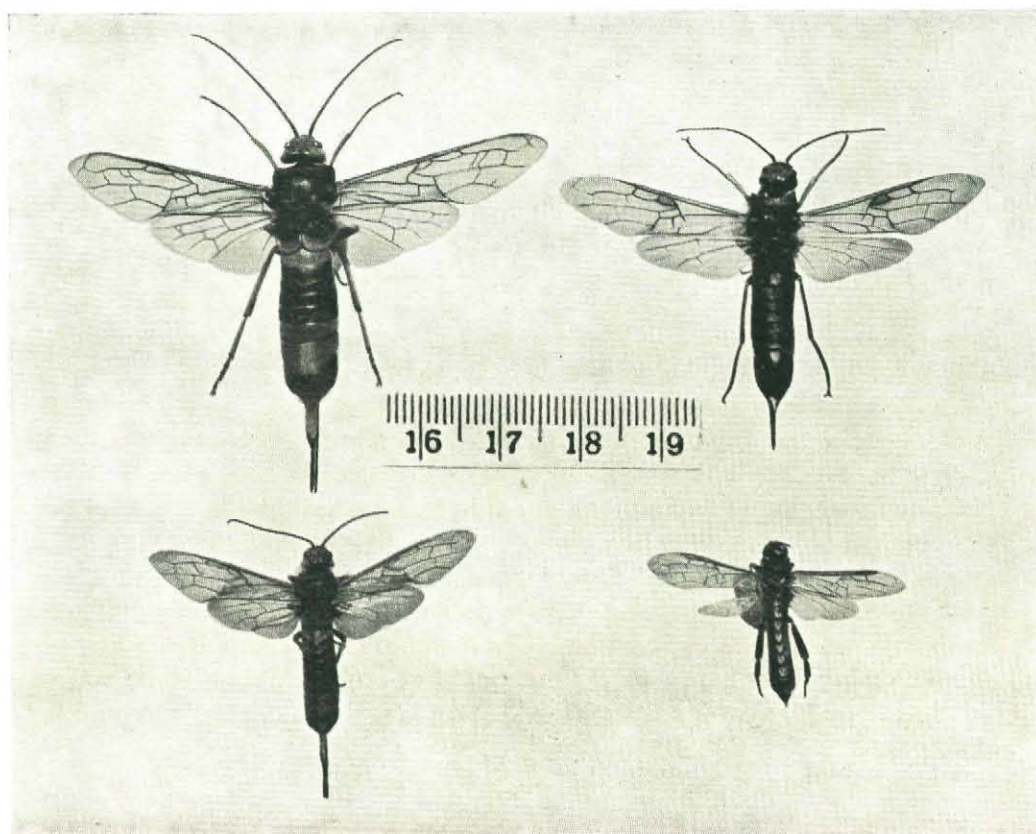
De soort, waar het hier om gaat, *Paururus juvencus* L., doet weinig onder voor *Sirex gigas* L. Mijn ♀ is 30 mm lang, met een vlucht van 53 mm (zie afb., rechts boven). Wie het wijfje voor het eerst ziet, denkt direct aan een tropisch insect en verwondert zich er over, dat hier zulke grote vliesvleugeligen voorkomen. Oudemans (l.c. p. 737) zegt er het volgende over: „*S. juvencus* L. is in den regel wat kleiner en geheel staalblauw, met violetten gloed; de pooten zijn rood ³⁾. Het heeft een breeden, oranjegelen middenband om het achterlijf, terwijl de hier iets verbreedde schenen en tarsen der achterpooten zwart zijn. De larve leeft meer bepaald in sparren; zij zou echter ook wel eens in loofhout gevonden zijn. Beide soorten ⁴⁾ zijn bij ons niet alge-

¹⁾ v. *Pinus silvestris*, de Pijnboom.

²⁾ Door mij beschreven en afgebeeld in D. L. N., jrg. 33 (1929) p. 384—385.

³⁾ Bij mijn ex. geel. W.B.

⁴⁾ n.l. *Sirex gigas* en *juvencus*. W.B.

Twee Nederlandse houtwespen. Links: *Sirex gigas* L., de Grote dennenhoutwesp, groot en klein ♀. Rechts: *Paururus juvencus* L., de Staalblauwe houtwesp, boven: ♀, onder: ♂. (Maatstokje in millimeters).

meen; bij de als imago gevonden voorwerpen blijft het gewoonlijk de vraag, of zij zich uit inlandsch, dan wel uit buitenlandsch hout ontwikkeld hebben." Volgens Schmiedeknecht komt de larve ook in pijnboomhout (*Pinus silvestris*) voor.

Om de eieren te leggen, zo diep mogelijk in het hout, boren de houtwespen met hun stijve legboor verticaal door de schors in het hout, hetgeen minutenlang duurt. Voor ieder ei wordt een nieuw gaatje geboord. De larven zijn bleke, blinde maden, die slechts korte borstklauwtjes bezitten, maar de achterlijfspoten missen. In plaats daarvan loopt het laatste achterlijfssegment in een scherpe, harde doorn uit, die uitermate geschikt is om het lichaam in de houtgang vooruit te schuiven. Zij vreten zich door het hout verder, waarbij iedere larve voor zichzelf een lange, bochtige en geleidelijk breder wordende gang aanlegt, die zij achter zich weer vult met de op houtzaagsel gelijkende excrementen. Hoe lang zij in het hout leven is volgens Heymons niet goed bekend, maar zeker een paar jaren. Daar de wijfjes voor het eierleggen uitsluitend afstervende of gevelde boomstammen uitkiezen, behoren zij feitelijk niet tot de voor de bossen schadelijke insecten. Maar voor de houtverwerking zijn zij des te verderfelijker, want ogenschijnlijk gaaf, vers hout, kan met eieren be-

legd zijn, zodat de larven hun werk later, nadat het hout is vertimmerd, beginnen. Zo was het bijvoorbeeld in het vermelde geval te Westerbork.

Het wijfje is ook bij de Staalblauwe houtwesp aanmerkelijk groter dan het mannetje (zie afb.), dat bovendien, zoals wij hierboven zagen, anders is gekleurd en de rechte legboor mist. De paring schijnt hoog in de lucht plaats te hebben, om de kruinen der bomen of om andere hoge uitstekende punten, zoals torens.

Merkwaardig is het doorzettingsvermogen, waarmee de imago's zich uit het hout bevrijden. Zij knagen net zolang, totdat zij in vrijheid zijn, onverschillig welk materiaal zij ontmoeten. De harde kaken zijn in staat zelfs metalen door te knagen. Heymons vermeldt in Brehm (1915), Bd 2, p. 523, een geval van hout van munitiekisten, waarin Staalblauwe houtwespen huisden, die op hun weg naar de bevrijding zelfs de metalen hulzen der patronen doorknaagden. Een ander geval wordt door hem beschreven, waarbij de houten buitenbekledingen van dikwandige loden reservoirs, die gevuld waren met metaal-oplossingen, deze insecten bevatten. De imago's knaagden naar binnen en kwamen zo tegen de loden wand terecht, die werd doorboord, waardoor de reservoirs leegliepen. Een dergelijk relaas heb ik eens gelezen van boktorren, die eveneens lood doorknaagden.

Paururus juvencus behoort ongetwijfeld tot de fraaiste en meest interessante onzer houtwespen. Voor verdere opgaven betreffende vangsten uit inlands hout houd ik mij gaarne aanbevolen of, nog beter: men make er een korte mededeling van voor dit tijdschrift.

Wijster (Dr.), Juni 1950.

HERMELIJNEN EN KONIJNEN

J. VERWEIJ.

Ik stond niet minder versteld dan de heer Sevenster zelf, bij het lezen van zijn mededeling in *De Levende Natuur* (Vol. 53, p. 95), dat hij een Hermelijn zag heen en weer rennen op een veldje met Konijnen, die niet de minste aandacht aan het dier schonken. Zoals de heer Sevenster al oppert, heeft het Konijn blijkbaar geen aangeboren vluchtreactie op een Hermelijn. Men vraagt zich dan intussen af, hoe het mogelijk is dat een Konijn, bij achtervolgd worden door een Hermelijn, radeloos kan worden van angst. Misschien dat het volgende relaas dit iets begrijpelijker maakt.

Op een mooie middag in April 1915 zat ik met een jachtopziener te praten in een bosje in de polder Gerlee bezuiden Noordwijk binnen, toen een Konijn langs ons gerend kwam uit het bos: door een hekje, een paadje langs, een dammetje over en weg in een ander bosje aan het eind van het pad. Het dier gilte verschrikkelijk en viel daardoor erg op. Wij verbaasden ons nog over het geval, toen een Hermelijn langs dezelfde route, uit het bosje, door het hekje, langs het paadje, over de dam en weg in het andere bosje, gerend kwam. Het was duidelijk dat de Hermelijn het Konijn volgde op de geur van het spoor. Het Konijn had een voorsprong van zeker